

ELVYDA MARTIŠAUSKIENĖ

RYSKESNĖS AUKLĖJIMO PER PAMOKAS GALIMYBĖS

Auklėjimas – labai svarbi ugdymo funkcija. L. Jovaiša ją sieja su žmogaus vidinių santykių su aplinka, darbu ir savimi formavimu, S. Šalkauskis – su veikimu, kuriuo stengiamasi sudaryti ugdytiniyje vertingą asmenybę. 'oki, koks turi būti; A. Maceina – su žmogiškosios idėjos realizavimu asmenybės branduolyje, arba asmenybės centro sutvarkymu pagal šios idėjos reikalavimus; A. Paplauskas-Ramūnas – su meile, išgyvenimu to, ką žino, suprantą, išreiškia, pritaiko. Tiek šiuose, tiek daugelyje nepamintų auklėjimo apibrėžčių ryškėja, kad jo esmė glūdi žinių, mokėjimų, įgūdžių įprasminime, sulydant juos su auklėtinio jau turima samprata, patirtimi, dabarties problemomis, tiesiamais keliais į savo, šeimos, tautos... pasaulio ateitį. Kitaip tariant, pozityviai, įvairiausių susieti su vaiku.

Kadangi šio vyksmo pradžia nujaučiamos ar suvoktos žinios, tai auklėjimas visų pirma įeina į visą mokymo procesą, nes tik lavinimo ir auklėjimo sąsaja, sąmoningai ar intuityviai kurstoma, užtikrina sėkmingą ugdymą, o drauge visuotinai suprantamą jo dalį – žinias. Juk, viena vertus, negalima mylėti, išgyventi dėl to, ko nežinai, kas tau nėra artima, brangu. Kita vertus, šie jausmai žadina norą geriau pažinti gyvenimo reiškinius, dalykus, juos sukėlusius, taip pat atitinkamai veikti. Taigi, nuo pat mokymo proceso pradžios persipina minėtos ugdymo funkcijos, kurios pavieniui nepasiekiamos. Jas atskirai aptariame tik norėdami užtikrinti lavinimo ir auklėjimo sąmoningą jungtį. Juolab, nors nuo seniausių laikų suvokta, jog žinios dar nelaiduoja asmenybės raidos kokybės, o esti, S. Šalkauskio žodžiais tariant, tik priemonė jai linkti į gerą, mūsų mokyklose dažnai apsiribojama siekimu tvirtų mokslo žinių. Antai viena sostinės pedagogė 1990 m. net garsiai pareiškė, kad tos mokyklos mokytojai per posėdį nutarę, jog per pamokas vaikus reikia tik mokyti, o ne auklėti. Tokie sprendimai rodo menką auklėjimo, o kartu ir viso pedagoginio proceso supratimą. Manytiau, kad net tie pedagogai, kurie taip mano, bent intuityviai siekia ir auklėjamųjų tikslų nors daliai savo mokinių. Tik patys, šių tikslų nesusimąstydami, beveik nerealizuoja esamų potencialių galimybių.

Todėl pirmoji auklėjimo per pamokas kryptis – teorinė, susijusi su mokymo turiniu. Reikia įvesti vaiką į svarbiausių, jam jau prieinamų žinių, būtinų

asmenybės tapti, pasaulį. Laikant jas auklėjimo pamatu, svarbu suvokti, kurios žinios labiausiai akcentuotinos.

Dar senovės Graikijos mąstytojai nurodė, kad tik tiesos, doros, grožio vienvėsi, esant pakankamai ekonomikai, sudaro būtinas ir pakankamas prielaidas pozityviam asmenybės tapimui. Vėlesni, ir daugelis šių dienų mokslininkų, prie tiesos, doros, grožio prijungia religiją, kaip aukščiausią, atgamtinį pradą, vienijantį pastarąsias. Vadinasi, kaip nurodo S. Šalkauskis, tikėjimas, tiesa, išreikšta mokslo pavidalu, dora, grožis esti esminės pilnutinio ugdymo dalys, kurioms pajungtas kūno lavinimas. Individualus, visuomeninis, tautinis, tarptautinis ugdymas tėra minėtų idėjų susiliejimas reikšmingose situacijose. Kitaip tariant, esminės idėjos visų pirma turi sudaryti dermę individo, visuomenės, tautos, pasaulio atžvėgiams.

Mūsų mokykla, žvelgiant iš pilnutinio ugdymo sistemos, gilinasi į mokslinį pažinimą, šiek tiek skiriama vietos meno disciplinoms, kūno kultūrai. Šios žinios pateikiamos sistemingai, mokslo pasiekimų lygiu. Joms išleista programos, vadovėliai, kai kurioms metodinė medžiaga, vaizdinės priemonės. Gabesniuosius mokinius, neretai pasiseka sudominti viena ar keliomis mokslo, meno, kūno kultūros sritimis, pažadinti jų interesą, sukelti pozityvius išgyvenimus, kurie savo ruožtu ima keisti santykius su ta tikrovės sritimi, joje veikiančiais žmonėmis, pačiu savimi. Didelė dalis mokinių to nepajaučia dėl ribotų galių ar kitų priežasčių. Todėl natūraliai formuojasi negiamas santykis su atskirais dalykais, mokykla.

Ypač apmaudu, kad mokymo turinyje stinga dorovės žinių. Gero užsienio kalbų, fizikos ar matematikos išmanymo gal ne kiekvienam labai reikės, o mokėti gyventi su žmonėmis, suprasti kito bei savo poelgius, siekti išmintingesnio savęs realizavimo – visiems. Galima prieštarauti, kad dorovės žinios glūdi humanitarinio ciklo ar bet kurio dalyko pamokose, nagrinėjančiose mokslo, meno kūrėjų, sportininkų biografijas, jų pasiekimų reikšmę žmonijai. Be to, joms skiriamos klasės auklėtojų valandėlės, kiti mokykloje ar už jos ribų organizuojami renginiai. Vienok visa tai – pavieniai faktai, kuriuos būtina susieti į sistemą, išryškinti esmę, ryšį. Doroviniam ugdymui nei programų, nei vadovėlių, nei metodinių priemonių neturime. Daugelis pedagogų taip pat tik savarankiškai susipažinę su etinėmis žiniomis. Todėl, nors ir dažnai buvo kalbama apie dorovinį auklėjimą, iš esmės mokykla negalėjo padėti net pagrindo – dorovinių žinių sistemos. Malonios išimtys – mokytojų entuziastų

darbo rezultatai. Daug vilčių dedame į reformuojamos mokyklos mokymo turinio keitimą, tikime, kad pajudės ledai programų bent amžiaus tarpsniams, vadovėlių srityje.

Dorovinis auklėjimas ir kitu aspektu susilaukia realaus pastiprinimo. Nors, regis, nelengvai, bet jau skinasi kelią į sudiržusias širdis religija. Jos tikslas padėti žmogui suprasti savo būties esmę, palenkti mokslo, doros, grožio, kūno lavinimo idėjas artimo meilei, išplėtoti jas šeimoje, visuomenėje, tautoje, pasaulyje. Todėl suprantama, kodėl tikybos mokymo be žalos vaikui negali pakeisti jokios alternatyvos. Tuo labiau, kad bažnytinė praktika turi visus tinkamuosius apimančią, subtilią, patikrintą ugdymo sistemą.

Vadinasi, apmąstant, planuojant mokinių ugdymą, mokytojams, klasių auklėtojams būtina išskirti svarbiausias dėstomo dalyko (o auklėtojams – peržvelgti visų dėstomų toje klasėje dalykų) turinio idėjas, išsiaiškinti mokinių supratimo lygį, turimą patirtį, numatyti galimas atskirų idėjų sąsajas, siekti jų harmonijos. Kaip lietaus laše suvokiame vandenyno dalelę, taip konkrečioje situacijoje, poelgyje reikia pamatyti didžiosios idėjos atšvaitą, nukreipti jį į vaiko sielą, kad ir ši sužaižaruotą išmintim, gerumu, tobulumo siekimu, meile. Suprantama, tai daug giliau įleidžia šaknis, jei klasės auklėtojai ir mokytojai pavyksta šiais aspektais suderinti savo požiūrius, vieningai, pasitariant žadinti protą ir jausmą kilniems siekiams, rasti kiekvienai širdžiai priimtiniausią takelį. Kaip žinia, siekiant vaiko sielų idėjų harmonijos, būtina ugdytojų harmonija.

Tenka pastebėti, kad ten, kur mokymo turinyje ryški idėja, pedagogai į ją atkreipia akis, tik dažnai, ypač pradedantieji, mato ją per plačiai. Todėl vis ugdome meilę gamtai, gyvūnams, Tėvynei. O ji juk daugybės konkrečių išgyvenimų visuma. Tad jų ir siekime per pamokas.

Daugelyje pamokų turinys nesudaro prielaidų, tiesioginio ryšio su kūno lavinimo bei valdymo, pažinimo, doros, grožio, tikėjimo idėjomis. Todėl auklėjimo per pamokas kryptis – praktinis svarbiausių idėjų realizavimas „čia ir dabar“, atitinkamai organizuojant mokymo procesą. Pedagogui svarbu sukurti situacijas, kad mokiniai išgyventų dėl aukščiausių vertybių, pagal jas elgtųsi ir veikėtų. Tik žinių susiliejimas su jausmais laiduoja ašį įsitvirtinimą asmenybės motyvacinėje sferoje, o drauge ir veiklos bei elgesio motyvų tapsmą, jų stiprumą. Nemaža pedagogų šiuos procesus linkę laikyti savaime suprantamais, situaciniais, atstiktiniais, negalimais numatyti, planuoti, nors savo dėstomo

dalyko mintis stengiasi įvairiomis pratybomis įtvirtinti, nelaukia, kol palanki situacija atsiras, o ją kuria. Klaidinga pažiūra į auklėjimo lygį. Įvairių sričių žinios, tarsi sėklos, pabertos į dirvą, turi glūdėti, laukti, kol bus tinkamos sąlygos sudygti, augti, brandinti vaisių. Pedagogui nevalia abejingai stebėti, kol vienos ar kitos idėjos atplaišėlė savaime suspindės vaiko jausmuose, sprendimuose, darbuose, o reikia kantriai, išmoningai ruošti dirvą, padėti jai kilti, reikštis. Nenumatę iš anksto, ko sieksime, kaip kursime situacijas, siesime žinias su išgyvenimais, veiksmais į sistemą, mes tik pabarstomė, nors ir labai gerų sėklų, bet be tvarkos, ryšio, nekuriame kitų būtinų sąlygų. Tuomet nereikia stebėtis kad mokinys, gražiai pasielgęs vienoje situacijoje, kitoje tampa piktadariu.

Daugeliui pedagogų nelegva kelti ir įgyvendinti šios krypties auklėjimo tikslus. Žvelgti reiktų į esminių idėjų realizavimo per pamokas galimybes.

Kūno lavinimui skiriamos specialios pamokos, bet jų nepakanka. Visiems mokytojams privalu siekti, kad vaikai saugotų sveikatą, puoselėtų kūno grožį, tinkamai rengtųsi ir maitintųsi, norėtų taisyklingai sėdėti, eiti, suprastų savo kūno, kaip sielos buveinės, paskirtį, mokytųsi jį valdyti, palenkti aukštesniems tikslams. Tai ne kelių ar keliolikos pamokų darbas. Svarbu, kad ir pats pedagogas nepriekaištingai valdytų savo kūną, gebėtų pavyzdžiu, replika, užuomina ir kt. kviesti eiti kartu, tobulėti.

Per visų dalykų pamokas teikiamos naujos žinios, bet tik tada, kai jos pažadina vaiko interesą, sukelia atradimo, pažinimo džiaugsmą, atskleidžia jų prasmę, gręžia vaiką į tą mokslo sritį, daro jas įrankiu asmenybės tapsmui. Siekiant tokio tikslo, mokytojui reikia numatyti, kokia medžiaga jo mokiniams turėtų būti itin reikšminga, kokios darbo formos bei metodai laiduos stiprų vaikų įsitraukimą į analizę, problemų sprendimą, tyrimą, savitą raišką. Tokiose pamokose nuaudėjęs skambutis kelia nuostabą, kad jau pasibaigė pamoka ir reikia atsitraukti nuo įdomios veiklos.

Specifinis grožio kelias į vaiko širdį. Jis ypatingas tuo, kad gali įeiti ne tik sąmoningai, bet ir nesuvokiant, per sąsamonę. Todėl tas poveikis labiausiai garantuotas. Be to, jis įsikūnija tiek mene, tiek tobulai atliekamoje veikloje. Metodiškai pravesta pamoka vadinama gražia, nors ten meno tiesiogine prasme nebuvo. Tad jei mes per pamoką siekiame, kad vaikai kiek galim tobuliau atliktų užduotį, kartu siekiame estetinių tikslų. Jiems įgyvendinti viskas svarbu: mokytojo pasirėngimas pamokai, kūrybiškumas, aplinka, priemonės, tvar-

kingas rašymas, suolų išdėstymas, apšvietimas, kalbėjimo tonas, tembras, nuovokumas ir t.t. Žodžiu, visa tai, kas sukuria tobulumo išgyvenimo ar jo siekimo jausmą, nuo kūrybiško pratimo, žodžio, garso, spalvos, judesio, minties taikymo iki originalios raiškos.

Ypač plačios mokymo proceso galimybės plėsti, gilinti, tvirtinti doros idėjas. Nerasime pamokos, kurioje nebūtų santykių: mokytojas – mokiniai, mokytojas – mokinys, mokinys – mokinys, mokinys – grupė. Gera, kai jie kyla iš dorovinių paskatų, kartu suponuodami visą spektrą dorovinių asmenybės savybių, o ypač draugiškumą, teisingumą, sąžiningumą, pareigingumą, atsakingumą. Tai pastovių dorovinių santykių rezultatas. Ruošiantis pamokoms, reikia nuolat galvoti, kurios asmenybės savybės ypač svarbios atskiriems mokiniams ar jų grupėms, kaip turėtų reikštis, atitinkamai kurti situacijas.

Dorovinių santykių iniciatorius pamokoje – pedagogas. Tad jo asmenybės dorovinė branda tampa itin svarbiu veiksmu. Suprantama, mokytojo asmenybės svarbi visame ugdymo procese. tiek žadinant religinius, estetinius išgyvenimus, tiek skatinant pažinimą ar kūno lavinimą. Bet dorovinėje plotmėje ji tampa tiesiogine dalyve, tiesiogine santykių kūrėja. Mokytojas, atskleidžiantis vaikams aukštesnę gyvenimo tvarką, turi ją tinkamai atstovauti. Svarbu ir žinios, ir pomėgiai, ir išvaizda, o labiausiai – altruistinis bendravimo stilius. Tik ne mokytojas nusileidžia iki mokinių lygio, bet visokiais būdais kelia juos savojo link.

Mokytojo moralumą pirmiausia žymi kruopštus ruošimasis pamokoms. Kai su mažomis išimtimis mokama už pamokų kiekybę, tik dorieji visomis išgalėmis stengiasi jas tobulinti. Kiti gi choru sako, kad nereikia net pamokos plano parašyti. Žinoma, jei jis formalus, mažai naudos, bet ir toks planas bent kiek sistemina pedagogo rengimąsi, nelieta be žymės doroviniu aspektu. Prasitai paruoštos pamokos menkas dorovinis potencialas, nes joje slypi abejingumas kitam, savo darbui, pagaliau savu pačiam.

Doroviškai jautri pamokos vieta – mokytojo reikalavimai, nes menkiausia metodinė ar dorovinė klaida iskelia priešiško, pykčio kibirkštis. To išvengti galima įvairiais būdais. Labai paprasta duoti kelias užduotis ir leisti pasirinkti. Pasirinkdamas vaikas užduotį susieja su savimi, natūraliai tampa veiklos subjektu. Todėl vienaip klostosi santykiai, kai mokinys atlieka pedagogo pateiktą užduotį, kitaip – savo pasirinktą ar net sugalvotą. Tai pasakytina ir apie namų darbus, atsiskaitymo laiką, formas.

Reikalavimus įprasmina mokytojo argumentai, kodėl taip reikia daryti. Jie efektyvūs, kai individualūs, susieti su humanistiniais reikalavimais, patirtimi. Pedagogė N. E. Ščiurkova pateikia keliolika pavyzdžių. Reikia atidžiai klausytis, nes taip padedi kitam geriau atsakinėti, pats gauni naujos informacijos, gali palyginti ją su jau turima, mokaisi save valdyti. Vertinti reikia pirma teigiamas atsakinėjimo, rašinio ar kitokios veiklos puses. Trūkumai visada paviršiuje. Norint pažymėti privalumus, reikia pačiam jų turėti. Pastebėdami kitų veiklos teigiamas ypatybes, kartu ruošiamės joms būstą savyje. Nereikia juoktis iš klaidų, nes visi gali suklysti. Pats didžiausias trūkumas – nenoras taisyti klaidas ir t.t.

Didis pedagogo veiklos dorovingumo matas yra sėkmės užtikrinimas kiekvienam mokiniui. Pasiektas rezultatas esti tikrojo džiaugsmo šaltinis. Išties gera jaustis žmogum, mokaančiu, žinančiu, galinčiu padėti kitam. Bet pirmiausia turi mokėti padėti mokytojas. Jo pagalba labai įvairi: tai ir pajautimas, kada reikia įsiterpti, ir mokėjimas išlaukti, ir įtempto darbo pakeitimas žaidimu, ir šmaikštus geranoriškas žodis, gestas, ir džiaugsmas mokinio pasirinktu darbo būdu, ištverme, rezultatu, ir paruošimas specialių užduočių, ir palaikymas, pasukimas žvilgsnio į šalia sėdintį... Atpildas už tai – mokinių meilė. Jų daug, tai ir meilės, tikros, o nesužadintos, daug. Ji galinga, nes pažadina ir mokytojuje tikrą, o ne tik „transliuojamą“ meilę mokiniams, susieja visam gyvenimui motiniškumo, tėviškumo ryšiais. Juk kai ruošiamės atverti klasės duris, tik norime juos, nepažįstamus, mokyti, mylėti, o kai reikia išleisti, jaučiame, kokie jie mums brangūs, mieli, nepakartojami. Ir kuo daugiau padėta, tuo artimesni.

Itin trapi dorovinių santykių tapsmo vieta yra vertinimas. Jis labiausiai priartėja prie kiekvieno žmogiškojo orumo. Seniai žinoma, kad didžiausią poveikį asmenybės brandai daro teigiamas vertinimas. Jis tarsi šviesaforo žalia šviesa parodo, ką reikia daryti, kad būtum vertinamas, priimamas, laukiamas.

Mokykloje dažniausiai vertiname mokinių mokymąsi ir elgesį. Jie glaudžiai susiję, nors, mokinių nuomone, svarbesnis mokymosi vertinimas. Iš esmės jis lemia mokinio dabartį ir ateitį. Akivaizdus mokymosi rezultatas – žinios. Bet jas nulemia daugelis veiksnių, o ypač protiniai gebėjimai, jų išlavinimas, valios pastangos. Todėl tą patį rezultatą galima pasiekti nevienodu darbu. Susidaro realios prielaidos neteisingam, o kartu nedorovingam vertinimui. Jei mokinyms mokėsi tiek pat ar daugiau laiko už savo bendrą klasių, o

gavo žemiausią vertinimą, jaučiasi pažemintas, nuskriaustas. Ši jam aiški ne-teisybė gimdo pyktį suvokiamai priešasčiai – mokytojui, dalykui, mokyklai. Nedaug meilės ir bendraklasiui, kuris gavo penketuką. Pedagoginiai tyrimai rodo, kad jei mokytojas 3–4 kartus per pamoką paklaus vieną mokinį, o jam neatsakius nepeiks, tik paklaus suolo draugą ir pritars, įvertins šio atsakymą, per pertrauką bus sunku jiems bendrauti, gali ir susipešti, patys nesuvokdami tikrosios priežasties. Taip mokytojo vertinimas išeina už klasės ribų, gali trik-dyti bendraamžių, vaikų ir tėvų tarpusavio santykius. Vieni, patyrę neigiamus vertinimus, tarsi užsisklendžia savy ir gan baukštūs, nepilnavertiškumo ka-muojami, kiti įžūlėja, jėga sau skinasi kelią į pasaulį, niekindami, tyčiodamiesi iš tų, kuriems sekasi, širdies gilumoje norėdami to paties. Daug reikia pedago-ginio ir dorovinio susipratimo, kad mokytojo vertinimai ne tik konstatuotų mokinių žinių lygį, bet ir skatintų stengtis, siekti jų vardan kilnių tikslų. Gal todėl yra pasaulyje mokyklų, kuriose ne tik pradinukai ir jaunesnieji paaug-liai, bet ir aukštesniųjų klasių moksleiviai pažymiais nevertinami. Pas mus, kol pažymiai pasiektų rezultatų valstybinio standarto rodikliai, juos turime rašyti. Bet be jų, yra pedagogo žodiniai vertinimai, jų džiaugsmas dėl kiekvienos nors vos užčiuopiamos sėkmės. Dėl anksčiau minėtų priežasčių negalima lyginti vaikų pasiekimų vienų su kitais, bet to paties vaiko laimėjimus reikia gretinti, aiškiai nurodant, kodėl ištiko nesėkmė, ar ką reikia daryti, kad tai nesikartotų, kas lemia jo pasiekimus.

Vertinimo neigiamas pasekmes mažina vertinimo kriterijų iškėlimas, pa-galba jų siekiant. Praktika patvirtino, kad mokiniai mielai priima dėstomo kurso suskaidymą į dalis, už kurias visi turi atsiskaityti. Gera jas dar suskirstyti bent į teorines ir praktines. Atsiskaitoma raštu. Tai suvienodina sąlygas. Pažy-miai iš pradžių rašomi į specialų sąsiuvinį, kad visi mokiniai, jeigu gavo ne 5, galėtų dar ir dar kartą siekti aukštesnio rezultato, kuris ir rašomas į žurnalą, o ne gautų pažymių vidurkis. Mokiniai bet kuriuo metu žino, ką ir kaip jie turi padaryti, kad gautų siekiamą pažymį, kurį patys renkas. Be to, mielai priima mokytojo pagalbą, nes ji padeda siekti jų priimto tikslo, nėra prasmės vengti atsiskaitymą, nes vis tiek reikės parodyti savo mokėjimus. Jie, o ne aiškinčiai gauti pažymiai sudaro daug gerų progų doroviniams santykiams atsirasti. Tai tik vienas iš daugybės mokytojų taikomų variantų. Jie tuo geresni, kuo glau-desni dalykiniai ir doroviniai rezultatai.

Kaip žinia, mokytojo vertinimai lengviau įgauna dorovinę prasmę, kai geriau mokinių suprantami. To, šalia kitų būdų, nesunku pasiekti, mokant juos vertinti kitų mokinių, o ilgainiui ir savus pasiekimus. Savo ruožtu doroviniai vertinimai remiasi dalykinio vertinimo mechanizmais. Jei pasiseka įpratinti vaikus į daiktą, reiškinį, įvykį žvelgti keliais aspektais, daug lengviau pamatyti ir gyvenimiškų situacijų daugiaplaniškumą, suvokti jų dorovinę reikšmę.

Visą pamoką doroviškai įprasmina mokytojo optimistiškas, geranoriškas požiūris į mokinį, mokėjimas tai parodyti vaikams suprantamomis formomis. Pedagogas paskirtis – kiekviename rasti gėrio krislėlį, puoselėti jį, fiksuoti jo taip laukiamas apraiškas, kad būtų neįmanoma jų atsisakyti, kad pats mokinys patiktų gal tik sąmonėje glūdėjusiais motyvais. Jei kūno negalias gydo medikas, nepykdamas, nebardamas ligonio, kam šis susirgo, tai sielos negalias – atžarumą, agresyvumą, piktumą, kerštingumą, žiaurumą, nesivaldymą, pavydą, silpnavališkumą, tingumą, abejingumą, ir t.t. – pedagogas. Jo meilė turi išstipdyti kitų žmonių: tėvų, mokytojų, kaimynų, net prigimties padarytas skriaudas, klaidas. Kad į nemeilę galėtum atsakyti meile, reikia didelio pedagoginės veiklos išmanymo, taip pat tikėjimo savo, kaip pedagogo, galia, krikščioniško dorovingumo. Palengva ši procesą mokinių pažinimas. Kuo labiau priartėji prie skurdžios vaiko sielos, tuo labiau jos gaila. Natūraliai gimsta jautresnis žodis, šviesesnė mintis, įkūnijami auklėjamaisiais tikslais, o ne priekaištų lavina. Pedagogas – ne mokinio įpykdytas dialogo dalyvis, o žmogus, žinantis kaip padėti kiekvienam, net žiauriausiam mokiniui, ir iš širdies norintis tai daryti. Tai jo žmogiškoji, pedagoginė, krikščioniškoji esmė.

Suprantama, ne iš karto pasiseka negaluojančioje sieloje išžvelgti ar nors nujaušti gėrio buvimą. Svarbu pats principas, neduodantis nurimti, skatinantis ieškoti, skaityti, tartis. O kai žinai, ko ieškai – anksčiau ar vėliau rasi, nes gėris kiekviename tikrai yra.

Taigi, mokytojas per visas pamokas gali sąmoningai sudaryti mokiniams daug progų išgyventi, praktiškai išreikšti, įtvirtinti sveikatos, tiesos, grožio, doros, šventumo, kaip aukščiausio dorovingumo, idėjas, įprasminti jų vertingumą. Pedagogas rankose daugybę metodų, poveikio būdų, galimybių veikti atskirą mokinį, mokinių grupę ar klasę bei pažadinti tarpusavio veikimą. Tad vienaip ta pačia tema vesime pamoką, jei norėsime kartu siekti mokinių draugiškumo, kitaip, jei mums svarbiausia bus mokinių teisingumas ar atsakingumas; vienaip, jei siekiamos savybės tik pradedamos formuoti, kitaip, jei jau

bandoma jomis vadovautis. Daug šitų „jei“, nes auklėjimas per pamokas – tai tikslingas svarbiausių idėjų teorinis ir praktinis suldydymas mokinio asmenybėje. Jei jo neplanuojame, iš esmės negalime pasiekti, o juo labiau susieti pavienių, atsitiktinių auklėjimo laimėjimų. Todėl visas ugdymo procesas lieka prastos kokybės.

* * *

1. Maceina A. Vaisingasis momentas ugdyme // Lietuvos mokykla, 1938, Nr.1. – P.3–19.
2. Paplauskas-Ramūnas A. Lietuvių pedagogika kryžkelėje // LKMA Darbai, VIII t. – Roma, 1974. – P.359–386.
3. Raičinskis K. Sėkmingas vaiko ugdymas. – K., 1938.
4. Šalkauskis S. Bendrieji pedagogikos pagrindai. – K., 1936.
5. Шукова Н.Е. Когда урок воспитывает. – М., 1987.